

...vse dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
...dnevno razen sobot, nedelj
in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2657 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

CHICAGO, ILL., PETEK, 23. SEPTEMBRA (SEPT. 23), 1938
Cena lista je \$6.00
Subscription \$6.00 Yearly
STEV.—NUMBER 187
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Diktator Hitler zahteva nadaljnje koncesije od Anglije

Zmagovita Nemčija še ni zadovoljna in bo zahtevala več. V Berlinu naglašajo, da obljube, ki jih je dal Hitler Chamberlainu, niso veljavne. Naciji raztrgali češke napise in zasedli carinske ter policijske urade v sudetskikh distriktih. Češka vlada v apelu na ljudstvo pravi, da se je morala podati pod pritiskom Londona in Pariza

London, 22. sept. — Vprašanje, ali bo Češkoslovaška še ostala na zemljevidu kot država s suvereno oblastjo, je prišlo v ospredje na predvečer odhoda premierja Chamberlaina v Godesberg, Nemčija, kjer se bo neuspešno sestel z nemškim diktatorjem.

Poročila se širijo, da bo Hitler naj, ko bo sudetski distrikti pod njegovo kontrolo, zahteval odstopitev Slovaške od Čehov, poleg tega pa naj bi tudi v Angliji in Madžarski dobili omejitev, na katerem živita ogrski in poljski manjšini. Po tem bi bila češka republika popolnoma razkosana in njen del kot države je dvomljiv.

Godesberg, Nemčija, 22. sept. — Nacistični krogi odprto napovedujejo, da obljube, ki jih je dal Hitler angleškemu premierju Chamberlainu na konferenci v Berchtesgaden zadnji teden, niso več, ker tudi Ogrska in Poljska zahtevata svoj delež pri razkosanju češke republike. Chamberlain se moti, ako misli, da bo kaj dosegel s parlamentarnim pogajanjem, ko se sestane s Hitlerjem, pravijo nacisti. "Njegov cilj je sedaj popolno podjarmljenje Češke; nastopi mora vazalna država, ki Nemčiji in Hitlerju ne bo nobenega ugovora. Angleški premier bo moral pristati na vse, kar bo Hitler zahteval."

Eger, Češkoslovaška, 22. sept. — Nacistična zastava z znakom svastike je danes zavirala vseh obmejnih mestu, ki ima približno 30.000 prebivalcev. Člani nacistične stranke, katerih glavni cilj je bil razdejan pred enim delom, patrolirajo ceste.

V drugih obmejnih krajih so nacisti zasedli elektrarne, carinske in policijske urade ter razorožili češke policije. Vse češke vojske, ki so zadrževale mejo med Nemčijo in Češkoslovaško, so uničili. V vseh cerkvah so razbili zvonovi in naznanjali kapitulacijo Čehov pred Hitlerjem.

Praga, 22. sept. — "Ostali smo sami in valed tega smo se morali ukloniti."

Šesti besedami je češkoslovaška vlada pojasnila ljudstvu, kaj je potem, ko sta jo Anglija in Francija pustili na cedilo, sprejela Hitlerjeve zahteve in v odstopila sudetske distrikte Nemčiji.

Po dvasetih letih miru se češka republika znašla v silni krizi," pravi vladna izjava. "Dinamične politične sile, izhajajoče iz sosednjih držav, so nam prisilile. Stali smo pred odločitvijo, ali naj se spoprimemo z močnejšim nasprotnikom ali uklonimo. Odločili smo se za slednje pod pritiskom iz Londona in Pariza, ki sta nam nalagala, da edino kapitulacijo lahko odvrne vojno v Evropi."

Praga, 22. sept. — Včeraj popoldne je iz zvočnikov ob glavni praški ulici Vavelske Náměstí prišel žalosten glas, ki je znanil, da je češka vlada sprejela angleško-francoski načrt in odstopila sudetske distrikte Nemčiji. To je bil glas premierja Milana Hodže, ki je po njegovem mnenju, naj bo mirno in brez razburja, ker je Češkoslovaška klonila pod silnim pritiskom Anglije in Francije

Domače vesti

Obiski
Chicago. — Glavni urad SNPJ in uredništvo Prosvete sta 22. sept. obiskala Marie Nagode in Frank Babnik iz Waukegana.

Zaitz se oglašil s Primorske
Frank in Angela Zaitz poročata Prosveti, da sta končala s svojim potovanjem po Primorskem. "Bila sva skoraj v vseh važnejših krajih," pišeta, "razen v Idriji. Vnanje lice je povsod italijansko, namreč napisi, uradništvo in občevalni jezik. Slovenci nimajo še nikakih jezikovnih pravic razen le govoriti smejo po svoje." Kot smo informirani, sta zapustila Evropo 21. septembra in dospeta v Chicago zadnje dni prihodnjega tedna.

Clevelandske vesti
Cleveland. — Zadnje dni je slovenska metropola dobila tri nove grobove. V terek je po dolgi bolezni umrla Elizabeta Cetinsky, roj. Kvaternik, stara 53 let in v Ameriki je bila 33 let. Tukaj zapuščila soproga in tri sinove, v Pennsylvaniji pa sestro in več sorodnikov. — V sredo zjutraj je umrl Jakob Hiti, član društva števil. 126 SNPJ. — Po dolgi bolezni je umrl tudi Fr. Antončič, star 44 let in doma iz Markovci pri Štarem trgu pri Ložu. V Ameriki 31 let. Zapuščala soprogo, sestro in več drugih sorodnikov. Član društva 1 sorodnikov. Bil je veteran svetovne vojne. — V bolnišnici Glenville se nahaja Ivanka Pavlin, kateri se je stanje že toliko izboljšalo, da so obiski dovoljeni.

Nov grob v Penni
Grindstone, Pa. — Po petmesecni bolezni je za srčno hibo v bolnišnici umrla dne 20. sept. Mary Sadar, stara 43 let. Tukaj zapuščala moža, sina in tri hčere, mater in brate nekje v Ohiju, v Masontownu, Pa., pa sestro. Članica društva 263 SNPJ. Pogreb v soboto popoldne. Člani in članice ter prijatelji vabljeni, da se ga udeležijo.

Kompanijska unija dobila brco

Delavski odbor odredil volitve

Chicago. — (FP) — Šestnajst let stara kompanijska unija, katero je Armour & Co., klavniška družba sicer preteklo leto reorganizirala, mora biti razpuščena. Tako se glasi odlok federalnega delavskega odbora, ki je tudi odredil volitve, pri katerih bo 7000 delavcev, ki so upošleni v klavnični, odločilo glede reprezentacije pri kolektivnih pogajanjih. Odlok delavskega odbora je posledica pritožbe, ki jo je vložila unija United Packing House Workers (CIO).

Armour Co. je ustanovila kompanijsko unijo l. 1921. Ta je funkcionirala do aprila preteklega leta, dokler ni federalno vrhovno sodišče potrdilo ustavnosti Wagnerjevega zakona. Potem je bila kompanijska unija "reorganizirana" in dobila je ime Employees Mutual Assn.

Evidenca, predložena delavskemu odboru, je pokazala, da so voditelji stare "unije" prevzeli kontrolo nad novo organizacijo. V novembru preteklega leta je unija CIO, ki je imela velike težave pri organiziranju delavcev, pozvala delavski odbor, naj razpiše volitve, zaeno pa je obtožila kompanijo teroriziranja

Zadnje vesti

GODESBERG, NEMČIJA. — Hitler in Chamberlain razpravljata o ureditvi meje med Nemčijo in Češkoslovaško. Nemški diktator zahteva evakuacijo Čehov iz sudetskikh krajev.

PRAGA. — General Syrový, prijatelj sovjetske Rusije, izbran za načelnika nove češke vlade. Premier Hodža se umaknil s političnega puzorišča.

BERLIN. — Nacistični tisk piše, da Čehi uničujejo trdnjavo črto ob nemški meji.

PARIZ. — Šest francoskih ministrov revoltiralo proti politiki premierja Daladierja in zunanjega ministra Bonnetta. Izdajstvo Češkoslovaške povzročilo vladno krizo.

LONDON. — Velike demonstracije v Londonu. Laboriti in liberalci zahtevajo resignacijo Chamberlainove vlade.

NEW YORK. — Viharji v vzhodnih državah zahtevajo o-krog petsto človeških življenj. Povzročena škoda znaša stotilijonsko vsoto dolarjev.

Potegnitev tujih čet iz Španije

Liga narodov naj nadzira gibanje

Zeneva, 22. sept. — Španska vlada je včeraj naznanila, da je brez pridržkov pripravljena sprejeti načrt glede odločnice pristojnosti, ki se bori v njeni armadi, iz Španije. Zadevno izjavo je včeraj podal na seji sveta Lige narodov Juan Negrin, španski ministrski predsednik in načelnik španske delegacije v Zenevi, zaeno pa je pozval skupščino, naj pošlje mednarodno komisijo v Španijo, ki naj bi nadzirala potegnitev tujih čet iz Španije.

Negrin je pojasnil, da bi potegnitev vključevala ne samo tujce, ki se borijo v lojalistični armadi, temveč tudi one, ki so postali španski državljani od julija l. 1936, ko je izbruhnila civilna vojna v Španiji. "Lojalistična Španija," je dejal premier, "hoče pokazati svojo dobro voljo s svojim odlokom, ki pomeni, da je v resnici proti zunanji intervenciji v Španiji."

Španski premier je v svojem govoru na seji sveta Lige narodov tudi poveljeval hlabrost članov mednarodne brigade, ki se bori v lojalisti, potem pa je predložil resolucijo, da svet imenuje posebno komisijo, ki naj bi šla v Španijo in nadzirala umik tujih čet. "Lojalistična Španija ne mara provocirati evropske vojne, ker hoče sama rešiti svoje probleme," je rekel Negrin. "Ako se boste izrekli proti vsaki intervenciji z zunanje strani, bo špansko ljudstvo samo odločilo usodo svoje domovine in mi nimamo nobenega strahu pred odločitvijo."

Poročila iz Španije, ki so prišla v Zenevo, govorijo o zastojnosti na vseh frontah. Vse vojne operacije so bile ustavljene.

Spor v hotelih reši razsodišče

San Francisco. — Med dni spor med hotelskimi delavci in hotelirji v San Franciscu bo rešilo razsodišče. Nekaj časa je izgledalo, da bodo tudi hotelirji pričeli z odprtim bojem proti unijam, toda so se premislili. Zdaj zahtevajo znižanje plač za 10%, delavci pa zvišanje.

unionistov in kršenja Wagnerjevega zakona. Delavski odbor je zdaj odločil, da mora kompanija upoštevati vse delavce, ki jih je vrgla na cesto zaradi unijskih aktivnosti, in jim plačati mezdo za ves čas, ko so bili brez zaslužka.

GREEN HUJSKA TISKARJE PROTI ČASNIKARJEM

Tajnik časnikarske unije mu odgovoril

KRITIKA INDUSTRIJSKEGA UNIONIZMA

Birmingham, Ala. — (FP) — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, zadnje čase javno ne dela nič drugega kot to, da udriha po CIO. Vsako priliko izrabí, vsak svoj govor, ne za boj proti nasprotnikom delavstva, marveč za pobijanje in razbijanje unij CIO. Sem pa tam si tudi privoščí svezni delavski odbor, ker noče postati orodje reakcionarnih voditeljev ADF in razbijati industrijskih unij.

Zadnje dni je izbral konvencijo tiskarske unije za udriha-nje po časnikarski uniji American Newspaper Guild (CIO). Tiskarje je hujskal na boj proti organiziranim časnikarjem in jim obljubil vso pomoč federacije, če se spravijo nad časnikarski gild.

Svojo osto je naperil tudi proti industrijskemu unionizmu. To ni storil direktno, marveč indirektno: s pozivom na tiskarje, naj izrabijo svoje strokovno znanje za čim višje plače in se drže proč od ostalih delavcev. "Mar morete to storiti, ako se združite s pomivalkami in pometači, z oskrbniki in oskrbnicami? Tem hočemo tudi pomagati, toda na realističen način in ne na račun ekonomskega blagostanja izurjenih delavcev." To je stara filozofija vseh reakcionarnih "kraftistov", katerim so navadni delavci deveta briga.

Greenu je drugi dan pred isto delegacijo odgovoril Jonathan Eddy, tajnik American Newspaper Guilda. Zanimal je njegove očitke, da časnikarska unija posega v jurisdikcijo tiskarske unije in rekel, da tega tudi ne misli. "Mi imamo dovolj glavobola v uredniških in upravnih departmentih."

Kot dokaz, da se časnikarska unija ne vmešava v področja drugih unij, je citiral slučaj pri dveh radiopostajah v Minneapolisu. Pisatelji in oznanjevalci obeh postaj so se skušali pridružiti elektrarski uniji A. D. F., toda so bili odklonjeni. Potem so skušali priti v CIO komunikacijskih delavcev CIO, toda tudi tam jih niso marali, nakar jih je sprejela časnikarska unija.

Eddy je rekel, da so časnikarjem največ pomagali tiskarji, za kar se jim je tudi zahvalil. "Ako bo hujskanje tiskarjev proti časnikarjem, ali časnikarjev proti tiskarjem komu kaj koristilo, gotovo ne bosta dotični ne tiskarska in ne časnikarska unija," je rekel Eddy. Te besede so bile odgovor na Greenovo hujskanje.

Eddy je dejal, da je časnikarska unija sklenila 104 kolektivne pogodbe pri 111 listih, treh radiopostajah in petih novinarskih agencijah. Po poteku je bila obnovljena pogodba še v vsakem slučaju in sicer v pretežni večini z boljimi pogoji za člane unije.

Obsodba religij delavcev v Texasu

Paris, Tex. — Pet religij delavcev je bilo obsojenih v zapor, ker so organizirali protestne demonstracije proti odslovlitvi in ustavitvi gradnje religijnih projektov. Zakon, na čigar podlagi so bili spoznani za krive, je tako sestavljen, da onemogoča vsake mesece zapore vsak, King pa štiri mesece.

Voditelji angleških laboritorov razkačeni Churchill zahteva zasedanje parlamenta

London, 22. sept. — Med angleškimi laboriti je mnogo grmenja zaradi Chamberlainove kapitulacije pred diktatorjem Hitlerjem. Včeraj so se sestali na svoji seji voditelji delavske stranke in strokovnih unij, nakar je C. R. Attlee, vodja laboritorov, objavil kratek manifest, v katerem pravi:

"Stare angleške tradicije o demokraciji in justici so bile pogazene in onečašene po premierju Chamberlainu, ki se je uklonil pred Hitlerjem in mu prodal Češkoslovaško."

Winston Churchill se je sinoči vrnil iz Pariza v London in zdaj poročajo, da bo tudi on naslovil manifest ljudstvu, vsebujoč zgoščeno kritiko Chamberlainove politike. Sinoči je podal izjavo, v kateri urgira takojšnjo sklicanje zasedanja parlamenta, "da bo ljudstvo spoznalo, da ga Chamberlainova politika potiska v katastrofo."

Anthony Eden, bivši minister, katerega je Chamberlain pognal iz kabineta, ker je bil proti sklepanju kupelj s fašističnimi diktatorji, je tudi na vojnem pohodu. "Vsaka nova kriza nas poriva bližje k vojni," je dejal Eden na shodu, katerega se je udeležilo več tisoč njegovih pristavev. "Mi smo že na robu prepada in nov suneč, ki lahko vsak čas pride, nas bo strmoglavil v prepad. Anglija je imela v svoji zgodovini že dosti opravka z avtokratii, a jih je znala vselej ustaviti, da niso šli predaleč. Chamberlain je očitno pokazal svojo nesposobnost kot državnik a svojo kapitulacijo. Angleški narod mora vedeti, kam ga vodi premier, in ustanoviti njegove korake, dokler je še čas."

Katastrofalni viharji na vzhodu

Veliko število ljudi ubitih in ranjenih

New York, 22. sept. — Blizu 200 oseb je bilo včeraj ubitih in ranjenih v orkanu, ki je zajel države na vzhodu. Prizadete države so New York, New Jersey, Connecticut, Rhode Island, Massachusetts, Vermont in New Hampshire.

Uradniki parobrodskih družb sodijo, da je orkan uničil ali deloma poškodoval 500 do 700 ladij in ladij v pristaniščih na vzhodu. Orkan je dospel od jugovzhoda, Bahamskih otokov, šel mimo Floride in se potem obrnil proti severovzhodu. Najbolj prizadeta je gosta naseljena država Rhode Island, kjer je vihar dosegel brzino čez sto milj na uro in porušil veliko število poslopij in drugih objektov. Povzročena škoda se ceni na več milijonov dolarjev. V Bristolu, R. I., je voda zalila več cest. Čez tisoč prebivalcev je samo v tem mestu brez strehe. Guvernerji prizadetih držav so mobilizirali državne milicije za reševalna dela.

Sprememba čikaškega časa

Prihodnjo nedeljo, 25. septembra, bo spremenjen čikaški čas. Kazalec na uri bo treba pomakniti eno uro nazaj.

su pravijo, da so bili obtoženci postavljeni pred sodnika v naglici in da niso imeli prilike najeti zagovornika. Obsojenci so Benjie Landers, L. H. Tucker, Bill Jamar, Robert Douglas in Leroy King. Prvi štirje so dobili šest mesecev zapore vsak, King pa štiri mesece.

DALADIERJEVA VLADA V NEVARNOSTI PADCA

Pet članov kabineta zapretilo z resignacijo

FRANCIJA PLAČA CENO IZDAJSTVA

Pariz, 22. sept. — V zvezi s poročili, da bo nemški diktator Hitler predložil nove zahteve angleškemu ministrskemu predsedniku, ko se sestane na drugi konferenci v Godesbergu, so se pričele širiti govorice o razkolu v vladi, ki ji načeljuje premier Edouard Daladier.

Vest se glasi, da se je pet članov kabineta, ki tvorijo manjšino in so vodili opozicijo proti kapitulaciji vlade pred diktatorjem Hitlerjem glede Češkoslovaške, sinoči sestalo na seji. Možnost je, da bodo vsi predložili resignacijo in s tem povzročili padec vlade.

Ti ministri so Georges Mandel, Cesar Campinchi, Paul Reynaud, Marc Rucart in Jean Zay. Vsi so učenci pokojnega Georges Clemenceauja, francoskega premierja v svetovni vojni.

Da prihaja vladna kriza, ki ima lahko usodne posledice, potrjujejo kritike izdajstva Češkoslovaške, ki jih objavlja zdaj celo desničarsko časopisje. To zdaj kriči, da mora Francija zavzeti odločno stališče in določiti, kje se neha ekspanzija nacistične Nemčije na račun šibkih držav. List Le Jour, glavno glasilo desničarjev, piše, "da je že skrajni čas, da Francija napravi konec nacističnemu terorizmu." V sličnem tonu pišejo tudi drugi listi.

Strasbourg, Francija, 22. sept. — Nacistična propaganda v Alzaciji in Loreni, v provincah, ki jih je Francija dobila od Nemčije po svetovni vojni, je zavzela silen obseg, kar je posledica Hitlerjevega uspeha v Češkoslovaški. Nacistični elementi so si že izbrali svojega "firerja", ki se poslužuje sličnih metod v podžiganju prebivalcev proti Franciji kakor Henlein v Češkoslovaški. Ta je Wilhelm Bickler, ki ne vodi samo nacistične propagande, da dobita Alzacija in Lorensko avtonomijo, temveč tudi gonjo proti židom. V več mestih so se včeraj vršile nacistične demonstracije, ki so bile le uvod k onemu, kar se pride. Vse kaže, da bo tudi Francija plačala ceno za svojo izdajstvo Češkoslovaške. Naciji so dobili ogromen apetit zdaj, ko Hitler zanje triumfe povsod zaradi omahovanja angleške in francoske diplomacije. Gotovo je, da se ne bo ustavil in da bo zahteval vedno več, ker so ga uspehi upijali.

Kovinarji zapustili ADF in šli v CIO

Oklahoma City, Okla. — V tovarni Black, Sivalis & Bryson Co. je jeklarska unija CIO pritenila v svoje vrste 98% delavcev, ki so bili prej organizirani v uniji ADF. Slednjo so zapustili, ker se ni potegnila za pet delavcev, ki so bili odslovljeni valed unijskih aktivnosti. Unija CIO je to storila in obtožila družbo pred delavskim odborom. Ta je odredil, da jim mora vrniti delo in izplačati \$554 zamujene mezde.

Japonska zavrnila povabilo Zeneve

Tokio, 22. sept. — Japonska vlada je včeraj odklonila povabilo Lige narodov, naj pošlje svoje reprezentante v Zenevo, ki naj bi se udeležili diskusij glede končanje vojne med Japonsko in Kitajsko. V odgovoru pravi, da bi bile take diskusije brez vsakemu pomena.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena društva (Ivan Chicago) in Kanado
\$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago
in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za inozemstvo
\$9.00.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year; Chicago and Cileo \$7.50 per year;
foreign countries \$9.00 per year.Čeno oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nemarodnih
člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, po-
vesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju,
če je priložil poštnino.Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communi-
cations and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Naslov na vas, kar ima stik s listom

PROSVETA

2657-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v objavo na primer (July 31, 1933), poleg vašega
imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla na-
ročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Socialistične zadrage

Sest let že delajo krivico Rooseveltu in no-
vemu delu, ko jima očitajo, da eksperimenti-
rata s socializmom. Nič socialističnega ni
na Rooseveltovih in novodelskih socialnih re-
formah in eksperimentih, nič fundamentalno
novega in nič revolucionarnega. Nekaj je pa
le mogočega, namreč to, da današnje ekonom-
ske in socialne reforme olajšajo bodoči razvoj
socialistične družbe v Ameriki.

"Socialistični eksperimenti", ki jih burbonci
podtikajo Rooseveltu, trenutno več škodijo kot
koristijo pravi socialistični ideji, ker jo postav-
ljajo v napačno luč — kljub temu ni izključe-
no, da ne bi novi deal nevede in nehote, kar
takole na slepo storil nečesa, kar bi sčasoma
dalo veliko pobudo razvoju ekonomske in so-
cialne demokracije v Združenih državah.

Na primer Rooseveltov režim se že dve leti
zanima za združeno gibanje. Pretiravali bi,
če bi rekli, da je to zanimanje veliko; zelo
borno je in postranskega pomena za novodel-
ske glave. Vendar bodočnost lahko pokaže, da
je bila ta drobtina zanimanja velikega pomena.

Pred kratkim je prišla sugestija, da bi fede-
ralna vlada nabavila kooperativni farmi v Ar-
thurdu, W. Va., tovarno za traktorje v svr-
ho združnega eksperimenta. Zelo dobra su-
gestija, toda kongresnik Shafer iz Michigana
je takoj zavpil, da je to "socialistična" skema.
Tudi slepa kokoš najde zrno — in tako je Sha-
fer zadel na nekaj, čeprav je govoril tja ven
dan, kar je bližje socialistični ideji, ekonomski
demokraciji, kot katera druga stvar, ki jo je
novi deal financiral v zadnjih šestih letih.
Shafer je tudi rekel, da vlada na ta način lah-
ko eksperimentira z združnimi tovarnami za
avtomobile in pohištvo.

In čemu ne? Ali bi bilo to kaj slabšega kot
so bile v preteklosti federalne dejave zemlje
železniškim magnatom in druge subvencije
raznim korporacijam, ki niso bile nikdar site?
Čas bi že res bil, da bi federalna vlada poma-
gala kooperativam, in sicer na veliko industri-
jskim kooperativam, ki bi nekaj zalegle in ka-
tere bi lahko občutno tekmovale s privatnim
kapitalom.

Ni res, da bi združni kapital ne mogel uspeš-
no konkurirati s privatnim kapitalom? Edino,
česar manjka, je dovolj pobude in razmaha
kooperativ, da pridejo enkrat v tir — in baš tu
bi vlada lahko izvršila najhvalejše in naj-
praktičnejše delo. Ena milijarda dolarjev za
razvoj farmskih in industrijskih združg —
onih za proizvajanje dobrin, ne samo za kon-
zum — bi več zalegla za pobudo gospodarske
demokracije v Ameriki in več pomogla za od-
pravo masne bede kot pa pet milijard za gola
relifna dela a la WPA, kar je le pogojitev po-
litični korupciji.

Radikalni ekonomski in socialni teoretiki se
vse preveč koncentrirajo na politiko, da bi mog-
li upoštevati važnost kooperativizma. In baš v
združništvi je edini pogoj ekonomske demo-
kracije. Kaj pa je drugače gospodarska de-
mokracija? Mar je državna ekonomija s po-
litično kontrolo? Sovjetizem in fašizem sta
nam dovolj demonstrirala, kakšna demokra-
cija je to. Državno gospodarstvo, pa naj se
imenuje kakorkoli hoče — nujno vodi v biro-
kratizem najgrše vrste in delavec je na slabšem
kakor v družbi privatnega kapitalizma.

Združno podjetje ni javna (državna) last
in tudi privatna ne — je last onih, ki v pod-
jetju delajo in ki so tam direktno zainteresi-
rani. Ako delam za kapitalista, je moj direktni
interes le moj zaslužek; če delam za državo,
se moje stališče nič ne izpremeni, ker zaslužek
je še vedno moja potreba in teoretično solast-
ništvo mi nič ne pomaga. Če pa delam za ko-
operativo, v kateri moj glas prav tako odlo-
čuje kakor glas mojega delovodje in vrhovne-
ga upravitelja, imam zavest, da sem prav toliko
gospodar podjetja kolikor so drugi — in če
je kaj narobe, sem tudi jaz odgovoren. In baš
zavest odgovornosti je osnovni pogoj mojih
pravic, svobode in demokracije!

Ce demokracijski socializem sploh kaj pome-
ni, tedaj mora pomeniti ekonomski kooperati-
zem in to je ekonomska demokracija. In eko-
nomska, združna demokracija prav lahko živi
brez — politične kontrole, brez politike, na
koncu brez kakšne politične diktature. Politi-

(Druje v zadnji koloni)

Glasovi iz
naselbin

Ameriška brezbrzičnost

Arma, Kans.—Pred par tedni
sem čital v Prosveti kratek do-
pis br. Franka Barbiča, v kate-
rem odgovarja nekemu dopisni-
ku. Gre namreč za vprašanje, v
koliki meri so Američani zainte-
resirani v socializem. Ne maram
debatirati z nikomer, kajti ljud-
je v raznih krajih so različnih
mnenj, jaz pa sem Amerike še
zelo malo videl. Omenil pa bom
malo to, kar sem videl in slišal
ter skušal na svoje lastne oči in
ušesa ter bil priča naslednjemu
dogodku pred 14 leti tukaj pri
nas.

Vsem čitateljem Prosvete je
gotovo znano, da je leta 1924
pokojni Robert La Follette kan-
didiral za predsednika Združenih
držav na listi progresivnih
struj. Kdor je zasledoval nje-
govo delo v zveznem senatu, mo-
ra priznati, da je bilo primeroma
dobro za delavski razred; da je
bil on dober za delovno ljudstvo;
kakor je sedaj njegov sin.

Takrat sem pohajal večerno
šolo. Naš učitelj se je večkrat
izrazil, da on misli, da to pot bo
moral kongres izvoliti predse-
dnika, kar bodo trije glavni kan-
didati, to je republikanski, de-
mokratiški in progresivni, dobili
približno enako število glasov.
Tega mnenja sem bil prvotno tu-
di jaz, kmalu potem sem ga pa
opustil, ker so me dejstva pre-
pričala drugače.

Bilo je lepo vreme nekega dne
v letu 1924, v času volilne kam-
panje za predsednika. Ko smo
prišli iz rova, smo videli nabit
plakat, ki nas je vabil, naj se
tisti večer vsi udeležimo shoda v
mestnem parku v Armi, na ka-
terem bo govoril La Folletteov
zastopnik. Slični plakati so bili
nabiti pri vseh okoliških rovih,
katerih je bilo takrat še precej-
nje število. Pričakovala se je
velika udeležba, saj je bilo ta-
krat še približno 7 tisoč rudarjev
v tem okraju.

Da bom lažje prišel bližje, sem
se odpravil v park bolj zgodaj.
Ampak nisem se malo začudil,
ko sem prišel v park. Našel sem
le kakih 30 do 50 ljudi obeh spo-
lov, med njimi pa niti enega tu-
rojenega Američana. Bili so sa-
mi tujerodci—nekaj Italijanov
in Francozov, nekaj Slovencev in
par Nemcev. Ob določenem ča-
su je nastopil govornik. Govo-
ril je približno trideset ure. Pri-
znati moram, da je bil eden naj-
boljših govornikov kar sem jih
še kdaj slišal.

Ko je govornik videl, da smo
sami tujerodci navzoči, se je do-
taknil med drugim tudi dogodka
v Ludlowu, Colo., ki se je tam
odigral na krvav način deset let
prej. Govornik je vprašal, kdo
so bili tisti, ki so prišli za pu-
ške in se postavili v bran pred
pobojniki druž? Bili ste vi, je
dejal, ki ste branili sebe, svoje
žene in svoje otroke!

Pozneje, ko sva se z nekim
Nemcem vradala domov, je ne-
ški tovariš dejal, da je pač ara-
mota, da se ljudje ne udeležijo
takega shoda.

Teden po tistem shodu je pri-
šel v mesto republikanski kan-
didat. Takrat pa je bilo vse mesto
v zastavah in vse polno ljudi se
je gnetlo, dasi je bil shod ob
dveh popoldnevih in je večina ro-
vov obratovala. Kakšna razlika!

Tako je bilo takrat, pred 14
leti—in tako je menda še danes.

Martin Krusič, 434.

Pismo iz stare domovine

Hrušica, Gorenjsko.—Preteko-
lo pomlad smo iz Amerike pre-
jeli pismo, da nas po dolgih letih
končno spet obišče naša tetka
gospa Mary Pirnat iz La Salla
pri Chicagu. Njeno pismo nas
je zelo razveselilo, ampak človek
si pač težko predloži resnično
svidenje, dokler ne nastopi dan
tega srečnega trenutka. Težko si
človek predstavlja, kaj ob takih
prilikah v svojem srcu čuti in
doživlja.

Prvi julij je bil že sam na sebi
lep in solnčni dan. In tega dne
smo nestrpno pričakovali na je-

seniškem kolodvoru brzovlaka, s
katerim so se preko Nemčije pri-
peljali naši ameriški Slovenci.
Že iz prihajajočega vlaka se je
začela slovenska govorica, petje
in veseli vzkliki: "Pozdravljeni,
Jugoslovani!"

Domovina jih je takorekoč na
pragu radostno sprejela in obsu-
la s cvetjem, ki se je sipalo njim,
težko pričakovanim v pozdrav.
Veselo in srečno je prikipela v
navzočih in tudi mene je pre-
vezelo tako čustvo nepopisljivega
veselja, da so se mi oči orosile,
ko sem begala med ljudmi in i-
kala s pogledi, kje bi v množici
čimprej ušla moja ljubljena tet-
ka. Končno sva si bili v objemu.
Moja mati je od veselja jokala,
ko je po tolikih letih odsotnosti
stanišla roko svoji sestri. Tetka
nas je na postaji seznanila tudi
s svojo prijateljico gospo Roziko
Cross iz Chicaga in z ostalimi
znanci.

Naši ljubljani gosti iz daljne
Amerike so bili zelo veseli—toda
čas je naglo potekal in morali so
še odpeljati proti Ljubljani in od
tam je vsak pohitel na svoj sta-
r dom k svojem. Ko je bila te-
ta v naši sredi, smo se vsi vese-
lili, saj je ona prava vesela Go-
renjska. Vse, kar nam je pripo-
vedovala o tujini, o novi domovi-
ni mnogih naših rojakov, nas je
zelo zanimalo. Najbolj sem bila
vesela, da ji slovenska govorica
tako živo in po domače še vedno
zveni. Saj pravi pregovor: "Je-
zik mili materin v srcu si ohrani,
najlepša roža s planin je jezik
mili materin."

Ne smem predolgo opisovati,
kako smo se zabavali s tetko,
ko smo bili skupaj, da ne bo
predolg dopis. Povem vam le, da
tako srečnih časov in trenutkov
je malo. Toda usoda časa je za-
hlevala ločitev in dne 22. avgu-
sta smo se morali posloviti. Slo-
vo je bilo dokaj žalostno—nepo-
pisljivo. Ako boš zadovoljni,
se bom s kakimnim dopisem več-
krat oglasila. (Le oglasite se.—
Ured.)

Maria Kobentar,
Hrušica 10, p. Jesenice,
Jugoslavija.

Razne vesti iz Sharon

Sharon, Pa.—Dne 17. septem-
bra je v dvorani Slovenskega
doma izgledalo, kakor da se v nji
vrši svatba. In res je bilo nekaj
podobnega: mladenka Angela
Cimperman iz znane Cimperma-
nov družine se je zaročila z zna-
nim Clevelandčanom Antonom
Stritofom, ki je uposlen pri Ena-
kopravniški kot črkostavec. To-
ne si je izbral družico v naši na-
selbini in v kratkem jo odpelje
seboj v Cleveland. Ta dogodek
so praznovali na lep način.

Udeležba na tej prireditvi je
bila velika. Mladina je prinesla
nevesti darila iz raznih krajev.
Ko so razvijali darila, sem se
najbolj nasmajal tistemu prijat-
nemu darilecu, ki je bilo v obliki
malega deteta (baby). Čim ga
je zaročenka položila na mizo,
je to umetno dete začelo po vseh
štirih kobacati. Razume se, da
je to originalno darilo povzro-
čilo obilo smeha. Tudi Clevelan-
dčani so bili navzoči, seveda
pa tudi zaročenec s svojim oče-
tom in materjo, dalje Jerry Ro-
žane in žena, Klement in žena.

Ko sem se dodobra nasmejla
s starejšim Stritofom, je dejal:
"A, ti si tisti, čigar ime vidim
večkrat v Prosveti med dopisi!
Ja, kar moji ženi te moram
predstaviti!" (Sam pri sebi pa
sem mislil: pravega vruga bo
videla!) Peljal me je v dvorano
k svoji ženi in rekel: "No, vidiš,
to je tisti dopisnik Prosvete, čigar
dopise tako rada čitaš in si
reka, da ga bi rada poznala. Tu
je!" Pozdravili in spoznali smo
se. Rožanc je rekel, če mi je
res na mojem lanskem obisku v
starem kraju podgana zlezla v
hlačnik. Well, kaj mislite vi?

Vrnili smo se v spodnje pro-
store, da smo na veselje pili.
Medtem se je pa v gornji dvorani
pričel ples. Vse se je vrtele
in rajalo ob zvokih Trojerjevega
orkestra, ki je igral lepe poško-

ne komade. Mladina zaroče-
nka obilo areč v njunem bodo-
čem zakonskem življenju!

Našo naselbino in Slovenski
dom so zadnje dni obiskali iz
Leadvilla, Colo., mra. Mary Bo-
land, njena dva sinova in hči, ki
zna izborni igrati na harmoniko,
kar je pokazala v Slovenskem
domu. Ta četvorica se je poda-
la na pot 12. sept. s svojim av-
tom. Najprej so se peljali v
Johnstown, da tam obiščejo svo-
je znance, predvsem pa sestro
oziroma teto Nežo Saksek. Pri
Saksekovih so bili par dni, na-
kar so se odpeljali v Sharon,
kjer so se ustavili pri Mlakar-
jevih, kajti mra. Boland je teta
Mlakarjevih otrokom. Pri Mla-
karjevih ostanejo teden dni. Iz
Johnstowna pa je za njimi pri-
šla Saksekova družina, da se tu-
kaj poslovijo od svojih colorad-
skih sorodnikov.

Vsi gori omenjeni so prišli dne
17. septembra v Slovenski dom
in tam smo se v njihovi družbi
dobro zabavali. Nagloma smo
se dogovorili, da moramo naše
obiskovalce odpeljati malo na
"luft." Kmalu je bil predlog so-
glasno sprejet, da jih odpeljemo
naravnost na Klamparjevo far-
mo in da jim tam priredimo malo
partijo. Rečeno, storjeno: pre-
dlog smo namah uveljavili, izved-
li, izpolnili in izvršili. Preskr-
beli smo jedilne in pijače, v ne-
deljo 18. sept. pa smo se resniš-
no znašli na Klamparjevi farmi.
Frank Okorn je bil glavni funk-
cionar, ki je pripravil velik
ogoj, pekel krompir, klobasice
na ražnju smo pa sami pekli.

Med našimi Minnesotčani

Ivan Molek

3. Eveleth je središče
Če se pelješ z avtom ali avto-
busom iz Dulutha v Eveleth—ta
vožnja traja okrog dve uri—vi-
diš izmenoma farme in goščavo
brezja in borovja. Prirodno se-
nerijo ob cesti seveda kvarijo le-
sene table z reklamo. Do male-
ga vsa ameriška narurna scena-
rija je skazena za reklamo!

Da se umakneš reklamam, vz-
meš notes v roke in delaš be-
ležke.

Koliko je Slovencev v Minne-
soti? John Kobi domneva, da jih
mora biti v Duluthu okrog tisoč,
odraslih in otrok. Na Elyju so
mi povedali, da ob vseh Jugosla-
vanov 25,000, od teh pa 10,000
Slovencev po vseh naselbinah na
Renžu, kjer so rudniki; v Eve-
lethu jih bo 3000, Chisholmu
2000, Gilbertu 800, Buhlu 80 in
ostali so raztreseni drugod.

To pomeni, da se je naše pre-
bivalstvo v Minnesoti skrčilo v
zadnjih 30 letih najmanj dve
tretjini. Nekoč so bile "luke-
ne" (naselja zunaj mesta) na-
trpane z našimi ljudmi, danes pa
sploh ni več teh naselij. Neka-
tera mesta so sploh izginila, na
primer Sparta, v kateri sem leta
1906 prenočeval, danes pa več
nimam pojma, kje je stala tista
slovenska gostilna. Bivališča so
dobesedno nekam prenesli, ka-
kor mačka mlade.

Vzrok tega preseljevanja in
podiranja je rudniška družba.
Ves svet na Renžu, gozdovi in
farme z naseljišči vred, pod kate-
rimi je ruda, je last Oliver Min-
ing Company. Dokler so rili za
rudo pod zemljo, je bilo vse do-
bro na površju, ampak tega več
ne delajo na Mesaba Rangu.
Danes so ogromne planjave
"open pit," en sam odprt rudnik.
Privlekli so orjaške električne
lopate, s katerimi odkrivajo ru-
do z vrha in potem pobirajo
plast rude kar z masno produk-
cijo.

Stal sem na robu "open pita"
pri Evelethu. Silen krater ka-
kih 50 čevljev globok, na dnu pa
strojne lopate, železniški tir in
železni vozovi, v katere se vsipa-
va ruda avtomatično. Ljudi
tamkaj skoro ne vidiš. Le nekaj
mehanikov je, strojevodij, ki se-
de zaprti v svojih uticah in po-
teva ročaje se nam in tja. V
Hibbingu—kjer nisem bil, a po-
vedali so mi—je še bolj praktič-
na odprta jama, menda največja
na svetu. V tej jami še tovor-
nih vlakov ni, temveč ruda teče
po "konvejerjih" v vagona na
površju kakor avti v Fordovih
tovarnah. V procesu sestavlja-
nja!

Razume se, da rudarjev tu ni

Medtem nam je mlada Leadvil-
čanka igrala prijetne melodije,
mi pa smo jo spremljali (ona je
spremljala) in smo peli kot br-
ljav kos.

Prehitro se je zmrčilo in iz
šume smo morali odriniti proti
domu. Lepa hvala Coloradčan-
om za obisk. Srečno pot do-
mov, ko se vrnete domov pa po-
zdravite svoje v našem imenu!

Ko smo se v nedeljo 18. sept.
vrnili s šumske partije, smo iz-
vedeli, da je ženi Jakoba Yerta
v kuhinji spodletelo in je tako
nesrečno padla, da si je v boku
kost zlomila. Takoj so jo odpel-
jali v bolnišnico, kjer sedaj ob-
vezana leži. Žalimo ji skoraj-
njega okrevanja.

V Prosvetinih domačih vesteh
smo čitali, da je v Aliguppi av-
to podrl Bartola Yeranta in mu
zlomil nogo. Yeranta poznam
osebno. Zadnjič sva bila skupaj
v Moon Runu na slavu dneva
SNP. Razgovarjala sva se o
lovu na srnjake. Veste, on je
tudi star in vnet lovec in lani je
on dobil rogača eden med prvi-
mi. Bartolu želim hitrega zdra-
vja, kajti lovska sezona je že sko-
raj pred durmi in upam, da se
vidiva v emporijskih hribih na
lovu.

Družina Trobentar se je 18.
t. m. odpeljala v Pittsburgh, ker
so dobili sporočilo, da se je tam
Trobentarjev brat pri delu po-
škodoval na oko in se nahaja v
bolnišnici. Neareča pač nikdar
ne počiva, kar na lepem jo do-
biš. Anton Valentič, 282.

več treba. Pridobivanje železne
rude z masno produkcijo je re-
šilo vprašanje! (Na enak način
pridobivajo danes premož v Kan-
sasu.) Ampak s tem še ni reše-
no socialno vprašanje ljudi.
Ljudje so tam in morajo živeti.
Kako? Relif, WPA! Koliko časa
pojde?—

Med reklamami ob cesti iz Du-
lutha v Eveleth so bile tudi take,
ki me niso bodle v oči. Bile so
table z napisom: "Vote Farmer
Labor—Benson for governor."

Naši rudarji, večinoma bivši
rudarji, so danes zelo aktivni v
volilni agitaciji za farmer-labori-
te. Nikogar nisem srečal, ki se
ne bi ogreval za kandidate far-
marsko-delavske stranke. Nale-
tel sem celo na ženske, ki se niso
nikdar prej brigale za politiko,
danes so pa aktivne v farmer-
laboritski kampanji. Upanje na
volilno zmago je veliko, toda na-
ši ljudje se zavedajo, da so tudi
republikanci zelo aktivni in
končno—rudniški magnatje ne
hranijo nobenih stroškov za
kampanjo burbonskih kandida-
tov.

Indirektna burbonska politi-
ka kampanj je bila tudi med
konvencijo KSKJ, katera se je
vršila v avgustu—dva tedna
pred mojim obiskom—v Eve-
lethu. Gost in eden glavnih go-
vornikov na konvenčnem-banke-
tu je bil tudi superintendent
rudniške družbe, ki je rekel de-
legatom: "Vsi oni, ki delate pri
jeklarski korporaciji, prosim,
dvignite roke." Skoro tretjina
je dvignila roke. "To me vese-
li," je nadaljeval, "ker vem iz
izkušnje, da katoliški so naši naj-
boljši delavci."

Ne vem, če so to njegove
ekzaktne besede, toda govoril je
v tem smislu. Radoveden sem,
kaj si je takrat mislil John De-
man iz Pittsburgha, gl. odbor-
nik KSKJ, ki je bil—če ni še—
organizator jeklarskih delavcev
v uniji CIO!—(Se nadaljuje.)

Baltijske države
umaknile apel

Riga, Latvija, 21. sept.—Vla-
de, ki so že sestavile apel in ga
nameravale poslati Franciji, An-
glijii in sovjetski Rusiji, naj ču-
vajo njih nevtralnost v slučaju
izbruha vojne, so se zdaj pre-
mislile in umaknile apel. Diploma-
tje teh držav so izjavili, da us-
da Češkoslovaške jasno potrjuje
dvomljivo vrednost pogojev, svez
in garancij. Baltijske države
bodo skušale ostati nevtralne,
zaeno pa bodo držale svoje oči
odprte in pozorno opazovale raz-
voj evropskih dogodkov.

Živi laboratoriji

Električna jegulja v severno-vzhodnih re-
Južne Amerike in električni skat v globi-
oceanov stresata vsakogar, ki je tako nepre-
den; da ju najde. Obe ribi delita elektri-
udarce, ki bi se jih ne sramovala nobena hi-
električna napeljava. Paznik nekega akvar-
ki je nekoč električno jeguljo zelo nesrečno
grabil za vrat, je bil za cele ure mrtvoven.

Te čudne živali so prave majhne elektri-
centrale. Seveda proizvajajo tudi druge ži-
li, kakor ljudje, ob vsakem gibu sledove el-
trike. Če skrcimo ali stegnemo mišico, ugo-
vimo z merilnimi pripravami lahko v njej, ki
ko pa tudi v pripadajočih mestih možgan
elektriko. Kako ta mišična in živčna elek-
ka nastane, še ne vemo. Njenih sunkov pa
nam ni bati, ker gre za skrajno šibke toke,
jih je mogoče ugotoviti le z občutljivimi a-
raturami.

Toda električna jegulja uporablja svojo
lesno-elektriko celo kot obrambno in napada-
orožje. Z njo omamlja svoje sovražnike
svoj plen. V svojem hrbtu ima cel sis-
"kondenzatorjev", ki zbirajo elektriko. Nj
hrbtenica sestoji iz 240 vreten in na o-
strane vretena dobimo električni organ,
je podoben našim elektrotehničnim konden-
torjem. Kondenzorske plošče električne je-
lje pa sestojijo iz mišičnega tkiva in do vs-
plošče vodi živčno vlakno. Očitno je, da so
edini elementi sklopljeni, zaporedno, kajti
darček električne jegulje je lahko močnejši
ko 220 voltov naših hišnih napeljav.

Lov na električne jegulje zato ni pose-
varen posel. Aleksander von Humboldt
opazoval venezuelske Indijance, ki so pog-
divje konje in meze v jezero, v katerega bi-
so se bile zarile električne jegulje kakor ka-
Topotanje in udarjanje kopit je ribe raz-
žilo, da so planile na četveronožce, ki so za-
ljali pod vplivom električnih sunkov po
obrežju ali pa se potapljali omamljeni v v-
Med tem so stali Indijanci na bregu in so
dili konje v reko nazaj ali pa so sedeli s ko-
na vejah, ki so molele nad vodo. Konji so
stali nazadnje mirnejši, jegulje so bile po v-
priliki potrosile zalogo svoje elektrike. Te-
so se vrgli Indijanci nanje in jih brez ne-
nosti zvlekli na kopno, kajti jegulje potre-
jejo po taknih električnih dejanjih dalje
miru in mnogo hrane, da izgubo energije s-
nadomestijo.

Tudi o raznih živalih globokega morja,
sebeno o raznih sipah in celo o neki vrsti m-
skih volkov si lahko mislimo, da imajo ve-
električno centralo v lastnem trebuhu. V m-
skih globinah, kamor so dospeli le redki ra-
skovalci, kakor William Beebe, s pomočjo m-
modernejših potapljaških krogel, ni nob-
svetlobe od zgoraj. In vendar tam spodaj
popolne, črne teme. Kakor zvezdno ne-
razsvetljevanje te globine neštete lučke. Pra-
valce, svetilni morski klobuki, školjke in dru-
živali se trudijo, da bi temo razsvetlile. Be-
je videl tudi ribe, ki so imele ob trebuhu,
strane in na repu cele verige "lučk". Te
vali pa nimajo električnih kondenzatorjev
kor prej opisane jegulje.

Kresnice, ki letajo v poletnih nočeh po oz-
ju, dajejo namreč isto svetlobo kakor sip-
globinah morja. Nimajo pa vdelanih noben-
žarnic, temveč tvorijo na poednih delih svo-
ga telesa kemične anodi, tako zване "foto-
ne", ki v dotiku s kisikom zažarijo. Ta kem-
na svetloba, ki jo izločujejo mnoge živali, ko-
kor tudi rastline, je tako imenovana "mr-
svetloba", ena izmed mojštrovin narave. Ma-
tem ko se namreč celo v najboljših svetlob-
žarnicah v najboljšem primeru polovica elek-
tričnega toka spremeni v toploto, daje ta
valska "luminiscenca" zelo malo toplote, ta-
malo, da je še pred kratkim z merilnimi ap-
rati niso mogli ugotovljati. Nad 90 odstot-
vse energije se tu spreminja v svetlobo. E-
sonova žarnica z ogljeno nitko daje n. pr. le
odstotke svetlobe, 96 odstotkov električne
energije pa se pri njej spremeni v toploto.
Ta svetloba pa živalim gotovo ne rabi za
da bi se v globinah oceanov orientirale. Ka-
kraj, na katerih so te luči nameščene, kaže
da rabijo drugim namenom. Pri neki ve-
ribi je luč nameščena n. pr. baš nad žrelom.

(Dalje na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 23. septembra 1918)

D

Vesti iz Jugoslavije

ROZSUDA PO RAZPRAVI O VELIKOM SKANDALU

Beograd, 6. septembra. — Obožavani građani, čime smo se danas okupili na ovom mestu, se je dvakrat razgovaralo pred beogradskim sudom. Povod te rasprave je bil napad treh viših beogradskih gospodara na jednog od najpoznatijih sudija. Kot to je bilo poznato, sudija je bio napadnut na ulici, ali se napad nije odvijao pred sudom. Sud je bio pozvan da razsudi o ovom slučaju. Sud je odlučio da se ovaj slučaj razsudi na otvorenom. Sud je odlučio da se ovaj slučaj razsudi na otvorenom.

Po daljšem posvetovanju je bila izrečena rozsuda. Bogdan Janjić je kriv in obsojen na 13 meseciv zopora, profesor Popović pa oprošćen.

UBOJ V BESNICI

Kranj, 5. septembra. — Po vestni preiskavi je uboj v Besnici popolnoma pojasnjen. Kranjski orožniki so v šestih urah po uboju izsledili oba napadalca, ki pa sta sprva vse tajila. Ko so pri Vinku Krtu napravili hišno preiskavo ter našli na podu njegovo s krvavo omadeževano obleko in krjav nož, s katerim je bil Jerala zaboden, se je Krt vdal in vse priznal.

Potek dogodka je bil naslednji: V nedeljo ob 3. jutrtaj so dobili kranjski orožniki iz Besnice poročilo, da je bil 24-letni delavec na železniški progi Janez Jerala zaklan. Ko so prišli orožniki v Besnico, ni nihče v vasi vedel povedati, da ubijalec ni med domačini, nekateri pa so vedeli povedati, da so videli zvezd v neki gostilni v Spodnji Besnici Vinka Krtu iz Gorenje Save pri Kranju in Miho Dolinarja s Kalvarije nad Gorenjo Savo. Na ta dva je padel sum in orožniki so oba aretirali. V soboto zvečer sta prišla Krt in Dolinar v Besnico, ker so tam fantje po stari navadi v noči pred žegnanjem vsovali. V nočeh pred žegnanjem so se že večkrat stepli fantje iz Besnice in iz Gorenje Save. Pred dvema letoma je bil v Besnici zaklan Krtov starejši brat in od takrat netijo Krtovi in njihovi prijatelji sovražstvo do Besničanov. Izbruh tega sovražstva je bil pred tremi leti tudi izgovor, ki se je pripetil ob mrtvaškem odru v Besnici. Na mrtvaškem odru je ležal Besničan, ki je pred devetimi leti zabodel starejšega Krtu. V Besnici je prišel takrat v družbi drugih fantov eden od Krtovih in se hotel maščevati nad mrtvim s tem, da je nanj pljunil in ga skušal vreči s mrtvaškega odra. Ta izgovor je pač dokaz velikega sovražstva, ki je zdaj rojilo nov uboj.

Krt in Dolinar sta naletela ponoči v neki gostilni na Jerala, ki je prišel tja po žganje. Pri srečanju in spopadu ni bilo priče. Krt in Dolinar sta sicer zatrjevala, da ju je Jerala napadel s nožem, toda ta izpoved se je izkazala za neresnično, ker so orožniki našli pri ubitem zaprt nož v žepu. Sledovi kažejo, da se je Jerala obupno branil. To priča razbita steklenica, s katero je prišel v kremo, pod bližnjim kozcem pa je okrvavljena deska, na katero se je bil naslonil. Privlekel se je potem še kakšnih 20 metrov daleč do najbližje hiše in tam izkrcaval, ne da bi mogel povedati, kdo ga je napadel.

Huda ura nad svetokriškimi vinogradi

Sv. Križ nad Litijo, 3. sept. — Strašno neurje je zadivljalo tedni nad Sv. Križem in svetokriškimi vinogradi. Lilo je res kakor iz škafa, vmes pa je toliko, tudi toča. Huda ura je trajala komaj pet ur, toda po nevihti sta imeli Moravska gora in okolica v podnožju povsem drugačno podobo. Vse je okleščeno in dolina je za več deset metrov preplavljena s ilovico in peskom. Na mestih znaša naplavina tudi do enega metra.

Zdaj, ko pregledujejo kmetje razdejano pokrajino, sodijo, da je voda odnesla v dolino za kakih 5000 kubičnih metrov zemlje, kar znese okoli 10.000 voz.

Med najbolj udarjenimi je kmet Pipan s Čepelj. S asedom se je napotil popoldne v vinograd zaradi nekih opravil. Ko je nastopila huda ura, sta stekla v zidnico. Nekaj trenutkov nato se je začela vlivati po hribu navzdol ogromna zaloga vode, za njo pa se je valila zemlja. V nekaj trenutkih mu je odnesla pol hektarja plodne zemlje in je njegov vinograd povsem uničen. Medtem ko sta sosed in Pipan vdrila v zidnico, je skozi okna in zadnja vrata začela vdirati v zidnico voda, ki je čedalje bolj naraščala. Moža sta se prestrašila, da bosta utonila sredi zidnice, pa sta pobegnili pri sprednjih vratih na plano.

Nema slika divjanja je zdaj Pipanova zidnica. Za njo je visoko skladišče nanesene zemlje in peska. Sosedje sodijo, da bo ostal ugonobljeni del vinograda večna gmajna. Preveč bi bilo potreba dela, da bi oškodovani gospodar navozil plodne zemlje in zrigolal hrib.

Med hudo udarjenimi je tudi posestnik Borštinar, tako sta mu lomiasila po vinogradu toča in naliv. Istotako je prizadel posestnik Sapor Lojze, ki ima grunt v Moravski gori. Skozi vinograd je šel cel plaz, ki mu je potrgal trte, hišo pa mu je zasulo tako visoko, da ni mogel več skozi vrata. Ko se ni mogel predvaloviti in peskom nikamor več skriti, se je povzpel do okna in se je s skokom rešil iz poslopja.

Dolga je še vrsta prizadetih posestnikov. Med drugimi je oškodovan tudi župnik g. Fidler iz Dol, ki ima pri nas svoj vinograd. Prav tako so udarjeni še kmet Završ iz Jelenj, Višnjikar iz Brezovega in Fakin Avguštin. Vsa okolica pomljuje tudi Brigito Jereletovo, lastnico Valnerjevega vinograda, ki je bil eden najlepših, kar jih je premogla naša vinorodna okolica. Zdj pa je vinograd čisto uničen. Popularni poštar Oven, ki skrbi za izvezo med Sv. Križem in Litijo, ima tudi uničen vinograd. Seveda so enako škodo utrpeli tudi okoli tisti travniki in njive. Voda je drla v dolino in preplavila posevke. Oven je ob vsi otavo, ki so jo prav tedaj sušili. Deroča voda mu jo je odnesla po dolini.

Minuto nato, ko je začela divjati nad Moravsko goro nevihta, je prihrumela voda v dolino. Ponekod so se imeli do kolen visoko v hišah. Med najbolj prizadetimi je znani svetokriški trgovec Robert Vidmar, ki mu je vdrla voda v trgovino in skladišče. Ponekod so si skušali pomagati na svojevrsten način. Zupnik iz Litije so vrata in začeli v spranje ob tleh tlačiti gnoj. Pa seveda ni pomagalo nič. Vodni pritisk je bil premočan.

Tatinska šestorica

Maribor, 2. septembra. — Mali kazenski senat tukajšnjega okrožnega sodišča je izpraševal vest obtoženi šestorici, ki je od pomladi 1937 do konca aprila letos s svojimi številnimi vliomi in tatvinami, katerih je bilo okoli 30, strahovala in vznemirjala okoliško prebivalstvo. Razpravo je vodil dr. Čemer, prisodnika sta bila dr. Germovšek in Lečnik. Obtožbo je zastopal namestnik državnega tožilstva dr. Košenina.

Vlamljali in kradli so po Rošponu, Kamnici, Vinjaru, Ribniškem selu in drugod. V teku preiskave so dognali, da je bil kolovodja te tolpe 31-letni Ivan Sukep iz Studencev, ki je bil že večkrat kaznovan in ki se je pomladi leta 1937 bavil s tatvinami. Pozneje se je pričel pečati s tem kriminalnim poslom naravnost profesionalno, saj se je preživljal izključno s tatvinami. Ukradene predmete so pod njegovim vodstvom spravljali v Rusovnjak v Kamnici, oziroma k Lebanovim v Studencih, kjer so jih, v kolikor je šlo za jestvino, skupno povzili. Oškodovalci so med drugim posestnike Andreja Oseta, Marijo Poš, Franca Cuka, Avgusta Jerneja, Ivana Breclja ter Josipa Gradišnika iz Rošpona, nadalje Marijo Orovič v Radvanju, gostilničarja Ivana Slavca in Karla Medveda v Ribniškem selu ter Heleno Celofigo in Stanka Semeniča v Vinjaru.

Obsojeni so bili: Ivan Sukep na 3 leta strogega zopora ter na 3 leta strogega zopora ter na 3 leta strogega zopora.

mehanično povezane s določenim gospodarskim sistemom. Drugje zopet pravi: "Ako je stan organski del narodne skupnosti, je razred mehanični sestavni del družbe." To Sombartovo tolmačenje je zelo važno. S tem, da se poudarja, da je stan del narodne skupnosti, je stvarno obnovljena stanovska (korporativna) ideologija, ki je danes v polnem razmahu. Ker so stanovi obnem tudi organsko povezani s skupnostjo in ker je njihov okvir pravno odrejen, navadno tudi harmonično delujejo in vežejo vse sestavne dele skupnosti v popolno enotnost. Po Othmarju Spannu oblikuje stanove duh in smoter, ki obenem tudi določa način gospodarstva in dela.

Razredov, oziroma natančneje povedano, oblikovanja razredov ne povzročajo posebni elementi določene skupnosti, ampak so rezultat določenih produkcijskih odnosov (kapitalizacije). To pomeni, da imajo stanovi nacionalni, a razredi mednarodni značaj. Tudi ta moment je treba poudariti, ako si hočemo jasno predstavljati razliko med stanovi in razredi, kakršni so v današnji družbi.

Stanovska ideologija kot ideologija družabne harmonije je postavljena danes kot nasprotje razredni ideologiji, ideologiji borbe in družabnega obračuna. Toda to ni odločilna stran karakterizacije. Načelo stanovskega pojmovanja družbe je v bistvu konservativno in zahteva trajnost postavljene družbene organizacije, ker izhaja s stališča, da zamorejo biti stanovi stalne družabne vrednote. Razredi pa temeljijo na načelu razvoja: Družabne oblike se menjajo, kakor se izpreminjajo gospodarski odnosi. Vsebinska razreda je revolucionarna in progresivna, stanovi pa so izraz konservativnosti. Toda to ne pomeni, da so brez borbenosti. Obstaja tudi revolucionarni konservativizem, ki se upira mehaničnemu napredku, ker hoče ohraniti organsko povezanost narodne skupnosti. Mnogi ideologi stanovske države so proti pretirani industrializaciji (Otto Strasser); ker mislijo, da ta razbija skladnost skupnosti.

Kakšen je odnos delavca do stanovske ideologije? Ali je sprejemljiv za njo? Ali so delavci kot množica, kot celota progresiven element, ali je le delavski razred kot pojem nosilec zgodovinskega prodora? Zanimivo so misli Konrada Heidena. Zanj je proletarijat "nosilec napredka, zgodovinski okvir, v katerem se človek-delavec kreta, kakor zahteva nov položaj v družbi, v katerem prejema nove posebnosti. Njegova važnost temelji vedno bolj na kvaliteti, a ne na masi." Dejstvo je, da je povprečen delavec v svojem bistvu konservativen. Ne mara izpremembe družabnih oblik. Njegov socialen protest proti krivici je le redko seže čez fiziološki (materialni) okvir. Če je tem potrebam zadoščeno — četudi na minimalen način — se povprečni delavec pomiri tudi z družabnim redom. Sama lakota pa ni bila nikdar motor zgodovinskega dogajanja, ampak je bila to vedno duhovna napetost, usmerjena k določenemu idealu. Nosilec te duhovnosti pa so bili vedno manjšina — avantgarda, elita, — ki so s svojim navdušenjem potegnili za seboj indiferentne in celo pasivne množice. Povprečni delavec se lahko v stariškovski organizirani družbi prav tako znajde kot obrtnik, uradnik ali pripadnik svobodnega poklica. Mogoče celo bolje, ker je manj kritičen in postavlja družbi manj zahteve. Samo nosilci aktivističnega socializma lahko opazijo nevarnosti, ki groze družabnemu razvoju radi trgoglavoosti in krutosti stanovskega pojmovanja. Njihova dolžnost je, da pri tej množici, toda ne le v imenu "kruha, ampak v imenu višjega družabnega ideala.

Korporativna, stanovska država je zavora družabnega razvoja, ker onemogoča svoboden razvoj družabnih sil, ker jih veže nacionalno in internacionalno. Socialistični prodor pa stremi za oblikovanjem velike družabne skupnosti dela, ki mora seči čez male družabne grupe z omejenimi in privilegiranimi stanovi.

Slavonska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

GLAVNI ODBOR

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Vincent Cinkar, predsednik... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vider, gl. tajnik... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Lawrence Gradishak, pomoč. taj. 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vugrich, gl. blaginjski... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Piliu Goshen, upravlj. glasila... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Molek, urednik glasila... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

PODPREDSEDNIKI:

Andrej Vidrič, prvi podpredsednik... 689 Russell Ave., Johnstown, Pa.
Frank Bolts, drugi podpredsednik... 332 So. 15th St., Milwaukee, Wis.
John Padbury, Jr., prvi distriktni podpredsednik... Box 227, Strabane, Pa.
Camilion Zarick, drugi distriktni podpredsednik... 3552 W. 65th St., Cleveland, Ohio
John Klancnik, tretji distriktni podpredsednik... 614 Todd St., La Salle, Ill.
Edward Tompaic, četrti distriktni podpredsednik... Box 614, Walsenburg, Colo.

GOSPODARSKI ODBOR:

Math Petrovich, predsednik... 233 E. 151st St., Cleveland, Ohio
Vincent Cinkar... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vider... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vugrich... 3637 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Donald J. Leitch... 231 S. Prospect Ave., Chardon Hills, Ill.
Jacob Zupan... 1957 S. Lombard Ave., Chicago, Ill.
John Molek... 1409 S. Lombard Ave., Berwyn, Ill.

POSREDOVNI ODBOR:

John Garick, predsednik... 414 W. Hay St., Springfield, Ill.
Frank Barbach... 18111 Monks Ave., Cleveland, Ohio
Anton Solter... Box 27, Arona, Kansas
Frank Vratich... 316 Tenth St., Lawrence, Pa.
John Trilic... Box 217, Strabane, Pa.

NADZORNI ODBOR:

Frank Zalta, predsednik... 3301 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Fred Malpas... 23 Westlake Ave., Peru, Illinois
Milan Medvesek... 16292 Arden Ave., Cleveland, Illinois

Nova poteza proti unijam v N. J.

Mesto hoče obdavčiti pikete po \$50 na dan!

Newark, N. J.—(UNS)—V predmestju Ridgewood Boroughu so mestni očetje Haguejevega kalibra pogruntali novo skemo za pobijanje unionizma. V mestni zbornici je bil predložen osnutek za obdavčenje vsakega piketnega napisa po \$50 na dan, kar je učinkovit udarec po pravici do stavke.

Zahtevajo odpravo volilnega davka

Delavska federacija bo bojkotirala CIO

Fort Smith, Ark.—(FP)—Letna konvencija državne delavske federacije v Arkansasu je sprejela zahtevo za odpravo državnega volilnega davka, valed katerega ne morejo voliti tisoči delavcev, farmerjev in brezposelnih, ker davka ne morejo plačati.

Napredek unije ladjegradnikov

Konvencija ukrepala o popolnem organiziranju industrije

Camden, N. J.—(UNS)—Člji četrte konvencije industrijske unije ladjegradniških delavcev CIO je popolnoma organiziranje industrije v prihodnjem letu. O načrtih za deseto tega cilja se je konvencija obširno bavila in tudi storila potrebne korake.

Zivi laboratoriji

(Nadaljevanje s 2. strani.)

Manjša riba, ki splava proti tej luči, postane seveda lahek plen večje roparice. Predvsem pa rabijo te ribe žarnice tudi za ljubezenske snubitve. Kakor imajo ptice lepo perje, da privabijo samice ali pa da zbujajo priamicah pozornost na samce, tako privablja luč tudi ribjo samico k ribjemu samcu. In da bi se razmnožitev vrste še bolj zaimočila, imajo spolni organi pogostoma še prav posebne luči.

Mnoge globokomorske živali, ki same teh luči nimajo, si pomagajo na ta način, da sprejemajo nase bakterije, ki se svetijo. V tem pa jih ponekod ne vede posnema tudi človek. V Zapadni Indiji n. pr. hrošč kuje, ki je podnevi kvečjemu 4 cm dolga, skromno sivo rjava žival. Na obeh zadnjih koncih svojega vratnega črta ima ta hrošč po eno voščeno rumeno pogo, ki prične v temi izžarevati lepo zelenkasto, trajno in precej močno svetlobo. In dame v Havani to svetlobo zelo upoštevajo. V majhne žilne kletke zapirajo kuje, ki jih zvečer vtaknejo v fine vrečice iz tula in jih, potem nosijo v obliki ali v laseh kot žive dragulje, kot vabine — ali pa morada tudi kot svarilne luči, podobno kakor ribe v globinah morja.

Po razpravi dr. F. Frischeja.

Velika puntarija

DRAMSKA KRONIKA IZ L. 1873 V PETIH DEJANJIH

Bratko Kreft

1. KMET: Saj ni bil samo on.
2. KMET: Več nas je bilo!
GUBEC: Potem je treba z vami prav tako obračunati!
3. KMET: Glej, da ne bomo mi obračunali s teboj!
(Uporni kmetje so vinjeni in njih pogum je podprt z vinom.)

GUBEC: Kdo bo obračunal z menoj? Gobci, ki smrde po vinu? Ali smo začeli punt, ker smo hoteli postati roparji in morilci, ali zato, ker hočemo pregnati nasilje in krivico, ki nas tareta in tišči k tlom? Kaj veš ti, ki niti preko plotu svoje koč ne vidiš! Dokler bo Matija Gubec vaš izvoljeni sodnik in vodnik, tako dolgo se bo kmečka vojska borila za poštenost in pravico! Kdor drugače misli, naj takoj izgine iz tabora!

ZENA: O, saj bomo šli! (Ostali mirni.)
GUBEC: In če uvidite vsi in ostanem sam, se rajši postavim pred banske sulice, da me prebodejo, kakor da pljunem na kmečko čast in pravico kot vi! Pojdite zdaj! (Kmetje se umikajo, a se spogledujejo po Sajnoviču.) Pojdi in skrbi, da bo čim prej konec!

SANJOVIČ: Prosim te, če bi šel rajši Pasa-
nec! Utrujen sem in ...

PASANEČ: Hotel sem malo domov.
2. KMET: K sinu grofici! (Nekateri se za-
smejejo, Pasaneč se zgane.)

GUBEC (premeri oba): Same izgovore imate! Vsi ste lahko utrjeni, samo jaz ne. Ne boj se, Sajnovič, kmetova smrt ne pade na tvojo vest. Pasaneč, pojdi in sporoči Jurkovi-
ču, naj konča! Storitve brez trusa! Nikogar ne pustite zraven. Šele potem!

ZENA: Trži si kot kamen. (Joče.)
GUBEC: Ne jaz, temveč kmečka pravica. Trda je kakor božja, toda pravična pravica je! (Gubec odide v zidnico.)

1. KMET: Grofje ti jo že izbijajo iz glave!
MATKALIČ (jih odriva s sulico): Stran!
PASANEČ: Pojdite! Zdjaj ni več pomoči!
ZENA (dvigne roke proti zidnici): Proklet bodi!

MATKALIČ: Izginite!
2. KMET: Čuj, Pasaneč, ali ne bi obesili še
tvojega sina? Saj ni kmet, v njegovih žilah teče plemiška kri!

1. KMET: Haha, kmetič-grofici!
2. KMET: Ta bo šele znal kmete obešati!
Bolje ko ti in Gubec. V krvi mu bo! (Se sme-
jejo.)

PASANEČ (besen): Izginite! Roparji! Pi-
janci, požigalci! (Ker so opazili kmetje, da se
a Pasaneč ni šel, so se umaknili. Matka-
lič jih s sulico potiska s strani.)

3

SANJOVIČ (ki je obstal ob strani): Gubec
se igra z ognjem. Nekaj svobode je treba pu-
stiti ljudem. Preveč so trpeli.

MATKALIČ: Prizanašal jim je, zato so po-
stali taki. Še več bi jih bilo treba obešati. Pre-
kasno je začel. Če bi bil Gregorič tu, bi bil pre-
cej drugačen red v taboru. Ilija je vojak, ne
daje pardona, Gubec pa je bil vedno predebor,
zato zdaj ne more drugače. Zlorabljali so nje-
govo dobroto.

SANJOVIČ: Ne vem, če se bo vse to dobro
končalo. Nihče ne ve, kaj vse se plete v Gub-
čevi glavi.

MATKALIČ: Kar zaupaj mu, prav gotovo
kaj pametnejšega kakor v tvoji in moji! Vsi
pošteni puntarji mu zaupajo, ker vedo, da misli
in dela zanje.

SANJOVIČ: In če zmagamo, kaj potem?

MATKALIČ: Ali se mudi! Mogoče te posta-
vimo za bana ali za škofa.

SANJOVIČ: Brez šale. Gubec hoče vzeti
Zagreb in postaviti tam vlado. Kakšno vlado?
Se z nikomer se ni posvetoval.

MATKALIČ: Najprej je treba zmagati, si-
cer pa imamo puntarsko starešinstvo, ki se bo
takrat sestalo in ukrepalo. Kakšno vlado?! ...
Kmečko vlado! Ali misliš, da mi kmetje ne bi
mogli sedeti namesto gospode v saboru? Če
smo znali že večkrat pognati Turke v beg in če
gospodarimo, kljub velikim davam in tlaki, bo-
mo morali znati prekleto dobro gospodariti
brez teh.

SANJOVIČ: In cesar? In nadvojvoda?

MATKALIČ: Proti tema dvema se nismo
nikoli upirali.

SANJOVIČ: Pa bi se morali!

MATKALIČ: Kakor stena si, odkar si pri-
bežal s Krškega. Zakaj se tam nisi tako hra-
bro boril, da bi pognali Thurnove Uskoke v
beg? (Zasliši se krik kmeta, ki ga obešajo:
"Morilci! Grofje naj me maščujejo!") — Saj-
novič in Matkalič sta za trenutke umolknila.)

SANJOVIČ (po odmoru, še vedno vse za-
mišljen.) Slišal sem, da hoče postati Gubec
kmečki kralj!

MATKALIČ (gu ves čas gleda po strani):
Vedel sem, da si stena! Čemu neki? Saj
imamo cesarja in nadvojvodo. (Nalaga na
ogelj.)

SANJOVIČ: Ta dva slabo delita pravico, ki
jo mi potrebujemo. Od nikoder je ni. Cesar
čepi na Dunaju, nadvojvoda pa baje zbira voj-
sko na Štajerskem. To je veliko razočaranje
za Gubca. Za nas vse.

MATKALIČ: Kje neki hodi Gregorič? Če
bi bil tu, bi bilo Gubcu lažje. Zdjaj je sam.

SANJOVIČ (zvito): Gregoriča ne bo. Kdo
ve, kam se je skril, ko je zvedel za krški polom.

MATKALIČ: Zdjaj te bom pa res po gobcu!
Grizeš kakor stekel pes. Dva dni si tu, ne de-
laš nič, samo ljudem jemlješ pogum in laziš
za Gregoričovo ženo. Ali je puntarska tova-
rišija taka? (Meče knjige na ogelj.)

SANJOVIČ (lahkomišljeno): Sams je, za-
kaj ne bi hodil k njej?

MATKALIČ (zaupno): Strezni se! Vso noč
si popival s kmeti a Pušče in napajal Grego-
ričko. Ali misliš, da ne vem? Gorje, če izve
Gubec!

SANJOVIČ: Meni je vseeno! (Sajnovič je
svojo vinjenost ves čas dobro skrivaj.)

MATKALIČ: Tudi proti Gubcu si hujskal
in hvalil samega sebe, kakšen vodja bi bil.
Pazi se!

SANJOVIČ: Zakaj ste me odrinili?

MATKALIČ: Zakaj, zakaj? Sam si kriv.
Vedno si se samo prepiral. Zakaj si se pajda-
šil toliko z Gregoričancem? In govoric zara-
di blagajne?

SANJOVIČ: Blagajno je našel Gubec v
redu.

MATKALIČ: Oh moj bog! Gregoriča ni,
Nožine ni, vse zveze so prekinjene.

SANJOVIČ: Gregoričovo vojsko so prav go-
tovo potolkli, on pa je zbežal in se skril na
varno.

MATKALIČ: Da bi prišel vsaj Nožina!

SANJOVIČ: Ta si ne bo več upal k nam.
Gregorič ga je nagnal, ko je izvedel, da se zbi-
rajo Uskok. Čuj, kdo ve, če se ni vtihtopil
med nas, da bi vohunil zanje? Pravijo, da so
grofje dobro poučeni o nas.

MATKALIČ (začuden): Kaj ti je, Sajno-
vič?

4

PASANEČ (nastopi, Matkaliču): Povej
Gubcu, da je vse v redu. Nemirneži so se iz-
gubili. Prekleto golazen! Ves čas so mi oči-
tali sina! Ali se res mora sin vreči po očetu?
Potem bo razbojnik in ropar. Nisem ga še po-
gledal, odkar sem zvedel. Ze teden dni nisem
bil doma. Zdjaj ga grem pogledat. (Odide.)
(Dalje prihodnjač.)

Paolo Emilio d'Emilio:

Idealna ljubezen

"Dovolj za danes!" je dejal
režiser po enajsturnem nepretr-
ganem, utrudljivem delu. "Jutri
na svidenje!"

Vsi, statisti in igralci, so se
hitro oblekli in odšli.

Komaj je George Georges se-
del v svoj avto, je že izvelel iz
žepa zrcalce in se začel ogledo-
vati. Bled obraz in trudne, mot-
ne oči je zagledal v zrcalu. Naj-
bolj je pa kvarila sliko brada, ki
je sicer šele poganjala, a je ne-
izprosno pokrivala brado in lica.
Tri dni se ni nič obril samo za-
to, da bi čim bolj ustrezal vlogi
revnega, propadlega nezaposlen-
ca. Z velikim zadovoljstvom je
mislil na kopel, ki ga je čakala
doma. Njegove misli so ušle tudi
k Danijeli; kmalu bo z njo ve-
čerjal. Ljubila ga je; morebiti
samo zato, ker je bil veliki

George Georges, ideal vseh žensk
na obeh poltuh zemeljske oble.

Iz tega premišljevanja ga je
zmotila neka šoferjeva pripom-
ba. V istem trenutku se je avto
že ustavil. Neki tovorni voz je
zaprl cesto in množica ljudi se
je zbrala okrog njega.

"Ne moreva dalje!" je menil
šofer.

"Nič ne de, pojdem pa peš.
Kakor hitro bo cesta prosta, pe-
ljite naprej in me počakajte do-
ma."

George Georges je hodil po
predmestnih ulicah, prerival se
je med mimo hitečimi, ali pa le-
no se premikajočimi ljudmi. To
so bili po večini delavci z zav-
hanimi rokavi in preprosto ob-
lečene tovarniške delavke. Zdelo
se mu je, da jim je podoben, u-
mazan, zanemarjen in neobrit,
kakršen je bil. Nihče ni spoznal
slavnega Georgea Georgesa.
Njega je pa zanimalo to pred-
metno vrvenje, ki ga je dotlej
opazoval kvečjemu iz avtomobi-

la. Bilo je tako različno od živ-
ljenja vele mestnih ulic, ki je po
njih navadno hodil z razkošno
oblečenimi damami, okrog sebe
je videl samo gosposke ljudi,
krasne trgovine in imenitne av-
tomobile.

Njegovo pozornost je na le-
pem zbudil kinematografski le-
pak z naslovom:

"Idealna ljubezen. V glavni
vlogi George Georges."

Ta film so filmači že pred tre-
mi leti; takrat je George šele
začel svojo sijajno kariero. Sli-
ka so bile že čisto obledele, skrat-
ka, film je bil že zelo star. Geo-
ges se je polotila radovednost;
na lepem si je začel, da bi vi-
del, kakšen je bil in kako je igral
kot začetnik; hotel je vedeti,
kakršen vtis je takrat napravil,
hotel je primerjati svoje znanje
tistega časa s svojo današnjo u-
metnostjo. Hitro se je odločil,
kupil listek in vstopil.

V dvorani je bilo že temno in
na platnu je bil on, George Geo-
ges, v družbi neke lepe dame,

ki ji je zaljubljeno in strastno
šepetal na uho. Gledalec George
Georges se je moral smejati.

"Kretnje so preveč teatralne,"
je sam sebe kritiziral. "Tudi ob-
leka ne stoji tako brezbrižno, ka-
kor bi morala, in lasje so preveč
namaščeni z briljantino. Vse to
se danes vidi smešno — a tak-
rat me režiser sploh ni opozor-
il."

"Idealna ljubezen" je bila pre-
cej teatralna tragedija; končala
se je s tem, da je Georgea Geo-
gesa do smrti povozil avto, ki je v
njem sedela njegova ljubica.
Ta okoliščina je kajpak napravi-
la na gledalce globok vtis. Film pa
tudi ni zgrešil svojega namena,
da bi presunil in ganil gledalce.
Slišalo se je tudi ihtenje in pri-
dušen jok; kajpak iz vrst gled-
alk. Zraven Georgea Georgesa
je sedelo neko dekle, ki je bila
posebno ganjena in si je veno-
mer brisala solzne oči. George si
jo je pobilje ogledal in milo se
mu je storilo. Saj to dekle ven-
dar joka za njim, žalosti se za
radi njegove tragične smrti!

Ko se je v dvorani spet zasve-
tila luč, je mlada dama vstala,
hitro vtaknila robcček v torbico
in počakala, da se je dvorana po-
časno izpraznila. Tako si jo je
George malo bolj natančno ogle-
dal. Bila je pravi predmetni o-
trok, zelo ljubka in mlada in naj-
brže zelo občutljiva za vse ve-
se, še bolj pa za sentimentalno,
kakor je pravkar dokazala.

Nagovoril jo je: "Gotovo vam
je žal ubogega, lepega Georgea,
gospodična?"

Malo je zardela, potlej se je
pa nasmehnila: "Da. Tako lepo
se je začelo, tako srečna bi bila
lahko, potlej pa ... Pa saj je vse-
lej tako, vselej — kaj ne?"

"Kajpak, zelo pogosto!" je
rekel George, potlej je pa umolk-
nil, ker se je na lepem zbal, da
ga dekle ne bi spoznalo. Sicer
pa to skoraj ni bilo možno, kako
naj bi vendar spoznala v tem ne-
obritem, zanemarjenem človeku
lepega Georgea Georgesa?

"Ali je morda res zaljubljena
vame?" je premišljeval. Kajti
njemu je ljubko dekletce izredno
ugajalo. Vedla se je čisto na-
ravno, solze so ji prišle od srca,
njeno sočustvovanje je bilo prist-
no — imel je pred seboj dekle, ki
je bila čisto drugačna od tistih,
ki je bil običajno z njimi v
družbi.

"Ali ljubite Georgea Geo-
gesa?" jo je kar naravnost vpra-
šal.

"O — zelo! Vsak film si ogle-
dam, ki v njem nastopa. Današ-
njega sem že dvakrat videla, oh,
tako je lep ..."

Stopila sta na cesto. George
bi bil lepo, naivno dekletce naj-
rajši objel in poljubil.

"Pravijo, da sem podoben
Georgeu Georgesu — ali se ne zdi
tudi vam?"

Dekle ga je bolj pozorno pogle-
dalo.

"Ne — George Georges je večji
kakor vi — in nekoliko vitkejši
... in potlej ..."

"No, in potlej?" jo je vprašal.
Oklevala je.

"Zmerom je tako lepo oblečen,
eleganten ...", je naposled re-
kla. "In vi?" ga je primerjala.
"Mislim, da vas na videz poznam
— ali niste šofer?"

"Da, šofer sem."

Prišla sta v neko ozko, slabo
razsvetljeno stransko ulico. Pred
njima je šel mlad zaljubljen par-
ček; zaljubljenca sta se smejala
in ljubimkala.

"Kako lepo mora biti, takole
ljubiti!" si je mislil George.
"Ali me je sploh že katera lju-
bila? Ne. Zenske nore za me-
noj, ker imam lepe oči, ker sem
elegantno oblečen, skratka, zara-
di moje blesteče zunanjosti. A
to dekle je jokalo, ker me je vi-
dela na platnu, kako sem umrl.
Torej me res ljubi. Kaj, ko bi
ji rekel, da sem jaz George Geo-
ges ..."

"Lahko noč!" se je dekle iz-
nenada oglasila na njegovi stra-
ni in mu ponudila roko. "Tukaj
stanujem."

"Ali bi se lahko še kdaj vide-
la?" jo je vprašal.

"Če bo slučaj nanesel!" se je
nasmehnila in mu stisnila roko.
Potlej je izginila v temnem hod-
niku.

Spodaj ga je že čakal njegov
avto.

"Hitro!" je zaklical George
šoferju in mu dal naslov male
neznanke.

Kaj neki je to dekle? Tovar-
niška delavka, ali morda šivilja
— in on je "šofer." Kaj bo neki
rekla, če se bo ta šofer na lepem
spremenil v Georgea Georgesa?
In kaj bo šele potlej, ko ji bo ta
oboževani George Georges raz-
kril svojo ljubezen?

Avto se je ustavil, George je
izstopil. Pred seboj je spet za-
gledal zaljubljeni parček — a to
pot drugega. Saj to je bila ona,
njegova mala. Stopala je poleg
nekega mladeniča z zavhanimi
rokavi, hodila sta tesno objeta
pred njim — in na lepem jo je
mladenič poljubil ...

"Idealna ljubezen!" je presu-
nilo Georgea Georgesa. Obstal
je. Zakaj naj bi ju motil? Ali
ni bila to res prava idealna lju-
bezen? Ali ni to zdaleč bolj ide-
alno kakor to, kar je on čutil do
mladenke? Ali ljubi to dekle
globlje kakor on — George Geo-
ges? Kakor mu je bilo težko, si
je moral priznati: Mala dela od
zore do mraka in njeno delo po-
življajo samo spomini na njene-
ga ljubega, ki ga idealizira in ga
primerja z Georgeom Georgesom;
zvečer pri sestanku mu pa šepeta
med poljubi in ljubimkanjem:
Ti imaš oči, lase, lica kakor
George Georges ...

Zakaj naj bi neki motil sre-
na zaljubljenca? Vele je šof-
erju:
"Domov!"

Vesti iz Primorja

Italija bi dolgo vojno le težko
vzdržala. Zaradi tega bo tudi
svojo vojsko temu dejstvu pri-
lagodila. To ji narekuje njen go-
spodarski ustroj. V tem smislu
so bile prirejene precej velike
in pomembne vaje v Abrucih.
"Giornale d'Italia" piše, da mo-
ra Italija v bodočnosti vojno od-
ločiti v najkrajšem času. Zaradi
pomanjkanja surovin je Italija k
temu prisiljena in mora biti pri-
pravljena, da z največje nagli-
co in z vsemi silami, tehničnimi
in ljudskimi, premaga sovražni-
ka ali pa da mu zada odločen
poraz in to v najkrajšem času.
Kajti zaradi pomanjkanja naj-
nujnejših surovin tako za voj-
ne namene, kakor tudi za indu-
strijo in za prehrano prebival-
stva, dolge vojne Italija ne mo-
re vzdržati. Nasprotno pa na
španska vojna poučuje, da je pri
vojni hitrost precej relativen
poj. Kljub veliki premoči
Francos ni ne prej in ne sedaj
mogel izvajati odločilne zma-
ge.

Zidje v Trstu

"Il Messaggero" iz Rima je
prinesel članek o Židih v Trstu,
ki so ga objavili tudi drugi listi
in predvsem tržaški.

V Trstu pride na vsakeh ti-
soč prebivalcev 18.5 Židov, kar
je največji odstotek v Italiji, to-
da za časa ljudskega štetja v le-
tu 1931 je prišlo celo 24 Židov
na tisoč Tržčanov. Takrat so
našteli 3200 Židov italijanskih
državljanov in 1500 tujih Židov.
Od 1090 prebivalcev, ki so izja-
vili, da so brez vere, je treba v
večjem delu prištevati k Židom,
ki so se pred leti odrekli svoji
veri in ostali brez vsake vero-
izpovedi. Poleg precejšnjega šte-

vila nemških in avstrijskih emi-
grantov Židov, ki so se zatekli
v Trst, je mnogo Židov italijan-
skih državljanov, ki so se vrnili
iz Nemčije in Avstrije, kjer so
bili zastopniki trgovskih trgov-
k, katere so morale prenehati z de-
lom v Nemčiji in Avstriji. Po
cenitvah je sedaj v Trstu okoli
6.000 Židov. Toda težina tega
problema, pravi "Messaggero",
stoji v tem, da ti Židje pripada-
jo po večini Židom z vzhoda, ki
so se pred eno ali dvema genera-
cijami preselili v Trst. 20 odstot-
kov vseh tržaških zdravnikov je
Židov, zobozdravnikov je 30, ad-
vokatov 15, inženirjev 10 odstot-
kov. Ravnateljev zavaroval-
nic je 50 odstotkov Židov, zava-
rovalniških uradnikov pa 30 odstot-
kov. V nekaterih panogah
trgovine pa je celo 80 odstotkov
Židov.

Cezsoča. — Trem fašistom iz
Cezsoče so postavili spomenik,
ki je bil odkrit z veliko sveča-
nostjo.

Koper. — Iz razburkanih va-
lov so komaj rešili 19-letno Ma-
rjivo Bordon.

Lokva. — 18-letni Josip Ker-
mol iz Sute je po neprevidnosti
prišel z nogo med kolesa mlatil-
nice, ki mu jo je zmečkala. Zdra-
viti se bo moral mesec dni.

Miren. — 39-letna Helena
Brajnikova je padla v jamo in
se ubila, ko je gnala zvečer krave
s pašje. Z glavo je zadela ob
kamen in umrla zaradi izkrvavi-
tve.

Opčine. — Novo telefonsko
centrlo so zgradili na Opčinah.
Talo b v zvezi s tržaško pošto s
kablom.

Preval. — S senenega voza je
padel 49-letni Furlan Anton in
se težko ranil na glavi. Odpeljali
so ga v tržaško bolnišnico, toda
umrl je že v veži še preden je
prišel na operacijsko mizo.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta
prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine in eni naro-
nini. List Prosveta stane za vse enako, za člani ali nečlane \$2.50
eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri assessmentu \$1.50
tednik, se jim to prišteje k naročninu. Torej sedaj ni vroka, reči,
je list predrag za člano S.N.P.J. List Prosveta je vsa letnina
gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Če
listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$2.50	Za Ciero in Chicago je ... \$2.50
1 tednik in ... 4.50	1 tednik in ... 4.50
2 tednika in ... 2.50	2 tednika in ... 4.50
3 tednike in ... 2.50	3 tednike in ... 4.50
4 tednike in ... 1.50	4 tednike in ... 4.50
5 tednikov in ... ali	5 tednikov in ... 4.50

Za Evrope je ... \$2.50

Izpolnite spodnji kupen, priložite potrebno vsoto denarja ali Mon-
Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član
SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo sahval sam svoj list
tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupaj
naročen na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista
in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori,
tedaj mora upravništvo snižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo polijam naročnino na list Prosveto vsote \$.....

1) Ime.....Čl. družina \$.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov
moje družine:

2).....Čl. družina \$.....

3).....Čl. družina \$.....

4).....Čl. družina \$.....

5).....Čl. družina \$.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

SPOMIN NA STARO DOMOVINO

"NAŠI KRAJI"

ZBIRKA 87 SLIK
iz vseh krajev Slovenije.
V finem bakrotisku na
dobrem papirju, v veli-
kosti 5x7½ inčev

Ta krasna zbirka, vas
stane samo \$1

SPADA V VSAKI SLOVENSKI DOM

"GLAS NARODA" (Dep. N.) 216 W. 18th Street, New York

Največja zaloga slovenskih knjig v Ameriki!

V knjigarni "Glas Naroda" lahko
dobite vsakovrstne slovenske knjige
naših priznanih pisateljev: Cankarja,
Tavčarja, Jurčiča, Preglja, Kmetova,